

ΛΑΤΡΕΙΑ - ΙΕΡΑ

Ο Απόλλωνας ως πατέρας του Ώξου ιδρυτή της πόλης ήταν ο πολιούχος θεός. Τα λείψανα του δημοσίου οικοδομήματος (εικ. 13 - 14) και τις συνανήκουσες σε αυτό μεγάλης αρχαϊκής επιγραφής, έχουν συνδεθεί με τη λατρεία του Πύθιου Απόλλωνα ως θεού νομοθέτη εγγυητή της τάξης και της δικαιοσύνης.

Σημαντική ήταν και η λατρεία του Δία, ιδιαίτερα από το τέλος του 3ου αιώνα π.Χ. και εξής, όπως αποτυπώνεται στα νομίσματα της περιόδου, όπου η μορφή και τα σύμβολά του κυριαρχούν έναντι αυτών του Απόλλωνα. Σε επιγραφή του τέλους του 4ου αιώνα π.Χ. γίνεται αναφορά στον Αγοραίο Δία προς τιμή του οποίου πιθανώς ήταν αφιερωμένα τα "εκατόνβα μεγάλα" που αναφέρονται στη μεγάλη αρχαϊκή επιγραφή. Σε ελληνιστική επιγραφή γίνεται αναφορά στον Δίηνα τον Ίδατά.

Εικ. 19

Στην ανατολική πλαγιά ανασκάφηκαν το 1899 λείψανα ναού ελληνιστικών-ρωμαϊκών χρόνων (δεν είναι ορατά σήμερα) που αποδόθηκε από τους ανασκαφείς στη θεά Αφροδίτη. Η αρχαιότερη οικοδομική φάση κατεστραμμένη από τις νεώτερες, ανάγεται στην αρχαϊκή περίοδο, όπως και η εξαιρετικής τέχνης κεφαλή που βρέθηκε νότια του ναού και ανήκε κατά πάσα πιθανότητα στον αρχιτεκτονικό διάκοσμο του. Τα αναθήματα είναι κυρίως πήλινα ειδώλια (εικ. 18) που χρονολογούνται από τους υπομινωικούς έως τους ελληνιστικούς χρόνους, με την πλειονότητα τους να ανήκει στον 7ο και στον 6ο αιώνα π.Χ., περίοδο ακμής του ιερού. Από τα αναθήματα ξεχωρίζει μια ομάδα χάλκινου πολεμικού οπλισμού που χρονολογείται στο β' μισό του 7ου αιώνα π.Χ. (εικ. 19). Από τον 5ο αιώνα π.Χ. και εξής φθίνει η λατρεία, όπως διαφαίνεται από τα αναθήματα.

Εικ. 18

Στη θέση "Στου Γερακάρω" στη βορειοανατολική ριζοβουνιά της Χαλέπας που υψώνεται δυτικά της Αξού εντοπίστηκε ένα υπαίθριο ιερό της Δήμητρας. Η συντριπτική πλειονότητα των ευρημάτων είναι πήλινα πλακίδια και ειδώλια που απεικονίζουν σχεδόν αποκλειστικά γυναικείες μορφές (εικ. 20). Από τα ευρήματα προκύπτει ότι το ιερό ήταν σε χρήση από τον 6ο αιώνα π.Χ. έως τουλάχιστον τον 1ο αιώνα μ.Χ. (εικ. 21). Η περίοδος ακμής του τοποθετείται στον 5ο και 4ο αιώνα π.Χ..

Αρχαιολογικές ενδείξεις και περισυλλογές ειδωλίων μαρτυρούν την ύπαρξη ιερών και σε άλλες θέσεις στις παρυφές της πόλης, όπως για παράδειγμα στη θέση "Γύπας".

Εικ. 20

Εικ. 21

Η ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ

Τα νεκροταφεία της πόλης αναπτύσσονται διαχρονικά κατά μήκος του φυσικού περάσματος από ΒΔ προς ΝΑ που συμπίπτει σήμερα με τον επαρχιακό δρόμο Ρέθυμνο - Αξός - Ζωνιανά.

Πήλινα αγγεία των Υστερομινωικών III και Υπομινωικών χρόνων (14ος - 11ος αιώνας π.Χ.) που βρέθηκαν το 1899 από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή στη θέση "Μεγάλη Τράφος" και "Τειχιό" στους νοτιοδυτικούς πρόποδες της αρχαίας ακρόπολης συνιστούν τις αρχαιότερες μαρτυρίες που διαθέτουμε για τα νεκροταφεία της πόλης. Στην ίδια θέση η ανασκαφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία αποκάλυψε τμήμα της αρχαίας νεκρόπολης. Ερευνήθηκαν συνολικά εκατόν έξι ταφές. Η πρωιμότερη ταφή που ανασκάφηκε ανάγεται στην πρωτογεωμετρική περίοδο. Βρέθηκαν επίσης δυο αρχαϊκές ταφές σε πίθους με γραπτή διακόσμηση (εικ. 22). Οι περισσότερες ταφές, ωστόσο, ανήκουν στους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους και ήταν ενταφιασμοί σε φυσικές κοιλότητες βράχων που συνήθως συνοδεύονταν από φτωχικά κτερίσματα ή ήταν εντελώς ακτέριστες. Αποκαλύφθηκαν επίσης κιβωπιόσχημοι και κεραμοσκεπείς τάφοι.

Στη θέση "Μαύρα Χαράκια" παραδόσεις αγγείων μαρτυρούν την ύπαρξη ενός ακόμη νεκροταφείου. Από υπομινωικά αγγεία (εικ. 23) που προέρχονται από τη θέση φαίνεται ότι το νεκροταφείο πιθανώς να ιδρύθηκε στην πρώτη εποχή του σιδήρου.

Ευρήματα που κατά καιρούς έχουν περισυλλεχθεί δίνουν μια εικόνα του είδους και της ποιότητας των κτερισμάτων των τάφων (εικ. 24 - 26).

Στη θέση "Στου Μούρη", στις βόρειες υπώρειες του υψώματος Χαλέπα διατηρούνται ορατά λείψανα νεκροταφείου των ρωμαϊκών χρόνων. Πρόκειται για υπέργειους λιθόκτιστους καμαροσκεπείς τάφους, διευθετημένους στα άνδρα της πλαγιάς είτε κατά δυάδες, είτε μεμονωμένους. Οι θάλαμοι που είναι επιχρισμένοι με κονίαμα στο εσωτερικό τους διαθέτουν κατά μήκος των τριών πλευρών τους κτιστά θρανία ως νεκρικές κλίνες, από μια κόγχη στο μέσον κάθε μακράς πλευράς, ενώ η στενή πλευρά είναι διαμορφωμένη σε αρκοσόλιο (εικ. 27 - 28).

Εικ. 27

Εικ. 28

Εικ. 22

Εικ. 23

Εικ. 24

Εικ. 25

Εικ. 26